

**Opinia recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Mai Białej pt. „*Wpływ zaburzeń osobowości na utrzymywanie się pacjentów w leczeniu psychiatrycznym*”.**

Pacjenci z zaburzeniami osobowości stanowią zarówno „chleb powszedni” jak i „codzienny koszmar” psychiatrów. Są oni osobami przysparzającymi największych problemów w trakcie hospitalizacji, a równocześnie ze względu na intensywność relacji – wywołującymi najsilniejsze i często sprzeczne emocje. Mogą niespodziewanie przerywać leczenie, równocześnie domagając się pomocy i uwagi. Swoje cierpienie niejednokrotnie przejawiają poprzez destrukcyjne i autodestrukcyjne zachowania, łamanie regulaminu oddziału, zrywanie kontraktu terapeutycznego. Takie postawy częstokroć irytują, złością i ubezdabiają personel medyczny, czyniąc relację terapeutyczną i proces leczenia jeszcze trudniejszymi. Doświadczenie lekarzy praktyków podpowiada, iż zaburzenia osobowości mogą mieć istotny wpływ na współpracę pomiędzy lekarzem a pacjentem, przymierze terapeutyczne i utrzymywanie się pacjenta w leczeniu. Z kolei liczne dane wskazują, że zła współpraca w zakresie leczenia jest jedną z głównych przyczyn niepowodzeń terapii zaburzeń psychicznych, nawrotowości, pozornej lekooporności, a w konsekwencji deterioracji symptomatycznej i funkcjonalnej chorych. Mimo powszechności w praktyce klinicznej zaburzeń osobowości, problemy ich wpływu na funkcjonowanie pacjenta w procedurach medycznych wciąż nie zostały wystarczająco zbadane. Zwłaszcza brakuje takich badań w Polsce, w kontekście polskiej realności i dostępnych form leczenia. Zatem temat podjęty przez doktorantkę jest najbardziej nowatorski, aktualny i co więcej – wnoszący istotne implikacje praktyczne.

Warto zaznaczyć, iż projekt badawczy był realizowany w ramach grantu Narodowego Centrum Nauki. Na badanie uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy Akademii Medycznej we Wrocławiu.

Recenzowana rozprawa doktorska ma układ typowy i liczy 115 stron oraz Załączniki, w których zawarto informację o badaniu dla pacjentów wraz z formularzami zgody, kwestionariusz danych osobowych i historii leczenia (na podstawie CIDI) oraz wywiad z pacjentem i lekarzem dotyczący zakończenia leczenia.

Pierwszą część dysertacji stanowi Część Teoretyczna. Autorka wprowadza czytelnika w problematykę koncepcji osobowości i jej zaburzeń, dokonując przeglądu najważniejszych podejść teoretycznych oraz porównując kryteria diagnostyczne ICD-10 i DSM-IV. Badanie realizowane było w okresie obowiązywania kryteriów DSM-IV, należy przyjąć z uznaniem, iż Autorka kończąc pisanie pracy odniosła się do nowych rozwiązań zawartych w DSM-V. Maja Biała opisała również rozpowszechnienie zaburzeń osobowości oraz zagadnienie ich współwystępowania z innymi zaburzeniami psychicznymi. Prognozując dalszy rozwój badań nad zaburzeniami osobowości, zaznaczyła, że wciąż nieliczne są badania polskie. Odniosła się przy tym do trudności metodologicznych związanych z takimi badaniami. W dalszej części zajęła się utrzymywaniem się pacjentów w leczeniu, zwłaszcza w kontekście współistnienia zaburzeń osobowości.

Taki wstęp teoretyczny jest uzasadniony i jak najbardziej wystarczający dla celów dysertacji. Jednak uważam, iż stanowi on najsłabszą część całego manuskryptu. Różne teoretyczne koncepcje zaburzeń osobowości zostały przedstawione bardzo pobieżnie, wręcz hasłowo, a zasługują na nieco szersze omówienie. W kilku miejscach w narracji pojawiają się luki i brak ciągłości myśli Autorki. Na przykład na str. 7 Autorka bardzo zwięźle pisze o podziale podstawowych teorii osobowości, w następnym akapicie nie rozwija tematu tylko w dość niezrozumiały sposób przechodzi do wymienienia sposobów leczenia zaburzeń osobowości typu borderline. Pojawiają się nieściśle określenia (np. str 9: chroniczny ból o charakterze organicznym (zespół psychoorganiczny) – sprawia wrażenie jakby z. psychoorganiczny był synonimem przewlekłego bólu). Przegląd polskich badań naukowych

nad zaburzeniami osobowości jest niezwykle pobieżny, a cytowane pozycje wybrane w arbitralny sposób.

Kolejny rozdział ocenianej dysertacji stanowi rozbudowana Część Badawcza. W pierwszej kolejności Maja Biała przedstawiła cele i założenia badawcze. Za główny cel pracy Doktorantka postawiła sobie weryfikację empiryczną związku specyficznych zaburzeń osobowości z utrzymywaniem się pacjentów w różnych formach leczenia psychiatrycznego. Szczegółowe cele badania obejmowały: porównanie pacjentów, u których występują zaburzenia osobowości z tymi bez takich zaburzeń z perspektywy utrzymywania się w leczeniu psychiatrycznym (w ramach hospitalizacji dziennej i stacjonarnej); wyróżnienie zaburzeń osobowości, które mogą mieć związek z utrzymywaniem się pacjentów w leczeniu; opisanie zjawiska występowania zaburzeń osobowości wśród pacjentów psychiatrycznej opieki zdrowotnej oraz wstępną ocenę przydatności badania patologii osobowościowej w kontekście prognozowania leczenia przewlekłych schorzeń psychiatrycznych i niepsychiatrycznych. Autorka podkreśliła innowacyjny charakter prowadzonych badań, będących pierwszym tego typu projektem w Polsce.

W dalszej kolejności zostały opisane badane zmienne oraz sytuacje i okoliczności, które obejmują i obejmują zmienną „przerwanie leczenia” i „stosowanie się do zaleceń lekarskich”. Wśród sytuacji nie obejmujących wskaźnika „przerwanie leczenia” Autorka nie uwzględniła innych sytuacji losowych (np. wypadek, ciężka choroba) – być może ostatecznie w badanej grupie takie sytuacje nie miały miejsca, jednak powinny być zostać uwzględnione przy planowaniu badania.

W obrębie celów projektu Maja Biała postawiła dwa pytania:

1. Czy występują różnice (i jakie?) w utrzymywaniu się pacjentów w leczeniu psychiatrycznym ze względu na występowanie zaburzeń osobowości i innych jej aspektów?
2. Czy związek zaburzeń osobowości i ich aspektów z utrzymywaniem się w leczeniu jest różny (i w jaki sposób) w zależności od formy hospitalizacji psychiatrycznej?

Pytania badawcze są postawione w sposób adekwatny i odpowiadający celom badania.

Doprecyzowania wymaga sformułowanie zawarte w pytaniu 1: „i innych jej aspektów”.

Bardzo rzetelnie, wręcz wzorcowo została opisana procedura badawcza oraz zastosowane narzędzia. Wybrane przez Autorkę narzędzia badawcze są trafne w stosunku do celu badań i pozwalają na prawidłową analizę otrzymanych wyników. Zastrzeżeń nie budzą również zastosowane przez Autorkę metody analizy statystycznej.

W opisie procesu rekrutacji do grupy badawczej oraz kryteriów włączenia i wyłączenia z badań pojawiają się dwie drobne niejasności. Po pierwsze, na str. 38 Autorka pisze, że do badania włączano także pacjentów, u których występowały jedynie objawy zaburzeń z grupy F33 i F40-F48. Czy można przez to rozumieć, iż cierpieli oni za subkliniczne postacie zaburzeń, nie spełniające kryteriów diagnostycznych? Jeśli tak, to jaka była przyczyna decyzji o hospitalizacji, która z reguły zarezerwowana jest dla osób z bardziej nasilonymi symptomami i zaburzeniami? Po drugie, dlaczego Autorka nie zdecydowała się na wyłączenie z badania osób przyjmowanych do leczenia z powodu epizodu maniakalnego/hipomaniakalnego. Wydawałoby się zasadne analizowanie pacjentów w chorobą dwubiegunową tylko w okresie depresji lub eutymii – sam stan maniakalny,

niezależnie od innych czynników (np. zaburzeń osobowości) może istotnie wpływać na współpracę w zakresie leczenia i utrzymywanie się w leczeniu.

Charakterystyka badanej grupy oraz wyniki badań przedstawione są w bardzo przejrzysty sposób, za pomocą tabel, rycin i wykresów, a ich opis jest kompletny. Uzyskane wyniki zostały wyczerpująco omówione i poddane dyskusji z odniesieniami do istniejącej literatury przedmiotu. Bardzo cenne jest to, iż Autorka przeprowadziła krytyczną analizę własnych badań, do ich ograniczeń (jednośrodkowość, badanie przez jedną osobę, retrospektywna ocena danych, brak możliwości oceny osobowości przedchorobowej, brak odniesienia do teorii i rozumienia zaburzeń osobowości). Jednak te ograniczenia wynikały z samego charakteru projektu i w żadnym stopniu nie umniejszają wartości pracy, która otwiera drogę do kolejnych, być może wielośrodkowych, prospektywnych i szerokich badań.

Dane uzyskane przez Doktorantkę nie wykazały istotnych statystycznie różnic w utrzymywaniu się w leczeniu psychiatrycznym między pacjentami z rozpoznaniem zaburzeń osobowości i bez takiego rozpoznania. Takie różnice zachodziły jednak, gdy uwzględniono różnorodność zaburzeń osobowości oraz związek różnych aspektów zaburzeń osobowości z utrzymywaniem się w różnych formach leczenia. Interesujący jest wynik wskazujący na znaczne rozpowszechnienie zaburzeń osobowości wśród pacjentów korzystających ze stacjonarnych i dziennych form leczenia. Uzyskane wyniki niosą ze sobą istotne implikacje praktyczne, opisane przez Doktorantkę.

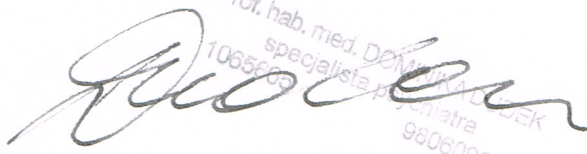
Cytowane piśmiennictwo jest obszerne i obejmuje 97 pozycji, prawidłowo dobranych i prawidłowo cytowanych.

Projekt badawczy doktorantki zostały zrealizowane w Katedrze Psychiatrii we Wrocławiu – wiodącym ośrodku zajmującym się od wielu lat zagadnieniami epidemiologii i współwystępowania zaburzeń psychicznych oraz metodologii badań w psychiatrii. Osoba

Promotora prof. dr hab. Andrzeja Kiejny – wybitnego autorytetu w wyżej wymienionym zakresie – gwarantowała perfekcyjne po względem metodologii zaprojektowanie badania, a Doktorantka w pełni sprostала temu zadaniu. Można śmiało powiedzieć, iż procedura badawcza została przeprowadzona i opisana wzorcowo. Należy też podkreślić, iż badania były bardzo pracochłonne i zostały przeprowadzone przez Autorkę samodzielnie. W celu rzetelnego posługiwania się narzędziami badawczymi musiała ona przejść specjalne przeszkolenie.

Podsumowując ocenę rozprawy doktorskiej uważam, że zakres problematyki wybranej i przedstawionej przez Autorkę jest bardzo aktualny i niosący ważne implikacje praktyczne. Praca stanowi samodzielny dorobek intelektualny Doktorantki. Procedura badawcza przeprowadzona została bardzo rzetelnie i przedstawiona wręcz wzorcowo. Moje drobne uwagi krytyczne i sugestie dotyczące doprecyzowania niektórych zagadnień wynikają z obowiązku i przywileju recenzenta i nie zmieniają ostatecznie bardzo pozytywnej oceny przedstawionej mi rozprawy doktorskiej.

W związku z tym wnioskuję do Wysokiej Rady Wydziału Lekarskiego Kształcenia Podyplomowego Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu dopuszczenie mgr Mai Białej do dalszych etapów przewodu doktorskiego

  
Prof. dr hab. med. Dominika Dudek

Prof. hab. med. DOMINIK DUBEK  
1065863  
specjalista p...  
980609974